

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЧЕРЕЗ ЄВРОПЕЙСКУ СПАДЩИНУ РУСІ-УКРАЇНИ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 1(32), с. 18–25

Визначено та обґрунтовано концептуальні засади консолідації Українського народу навколо цивілізаційної, етнокультурної спадщини та європейських цінностей Київської, Галицько-Волинської і Литовської Русі, руської ідентичності України.

Протягом усього періоду незалежності Україна страждає від синдрому “розколотої нації”. Спостерігається перманентний розкол політикуму та громадянського суспільства, відсутній консенсус щодо цивілізаційної, етнокультурної та національно-духовної ідентичності Української держави.

В Україні, незважаючи на зовнішні ознаки модернізації, відсутня така вкрай важлива ознака сталого розвитку, як підтримання та відтворення споконвічних культурних цінностей та традицій, що визначають самостійне місце, особливе “слово” країни й народу в геокulturі, мегарегіональній та світовій цивілізації.

У вітчизняній політичній науці досі не вщухають суперечки щодо пошуку національної ідеї та національної ідеології, здатних примирити й гармонізувати два, на перший погляд, непримиренних концепти (відповідно примордіалістський, представлений працями Е. Сміта, Г. Нільссона, Л. Гумільова та ін., і конструктивістський, розроблений передусім Е. Геллнером), а саме: 1) етнічна нація – стрижень, ядро формування політичної нації чи 2) національна держава – це тавтологія, етнічне – це архаїка, а політична нація формується як обумовлена спільною історією територіально-політична спільнота індивідів, різних за походженням, світогля-

дом, традиціями, але об’єднаних спільними громадянством, господарським життям, сучасною культурою, державною мовою тощо. Вивченню етнонаціональних і етнополітичних проблем, процесів етнічної і національної ідентичності присвячені, зокрема, праці українських вчених (у тому числі з діаспори) І. М. Дзюби, М. Ф. Головатого, В. Б. Євтуха, В. Г. Кременя, І. Ф. Кураса, Ю. А. Левенця, О. М. Майбороди, М. І. Михальченка, Ю. І. Римаренка, Ф. М. Рудича, Л. Є. Шкляра, Т. Кузьо (Великобританія), О. В. Нельги, О. М. Субтельного (Канада) та ін.

Особливий інтерес становить дуалістична концепція етносу видатного радянського етнографа Ю. В. Бромлея [1], яка, будучи звільненою від обумовленої тоталітарним суспільством заідеологізованості (зокрема, абсолютизації марксистського формаційного підходу до становлення етносу), надає методологічне підґрунтя для вироблення національної концепції, що поєднує етногенетичний та територіально-державний підходи. Дуалістична теорія виділяє стабільне ядро етносу – так званий етнікос (сталу сукупність культурних елементів), що зберігається протягом усього історичного часу існування останнього. Водночас етнос в більш широкому сенсі розуміється як спільнота в межах певної держави. До найважливіших характе-

ристик етнікосу належать, зокрема, самосвідомість та самоназва (етнонім).

Слід відзначити, однак, що найуспішнішими з сучасних європейських унітарних держав виступають саме ті, де межі політичної нації найбільшою мірою збігаються з титульною етнічною нацією (країни Північної Європи, Ірландія, Мальта, Нідерланди, Франція, Польща, Словенія, Угорщина, Чехія тощо). Навпаки, унітарні країни зі значними національними меншинами часто стикаються з серйозними викликами та загрозами безпеці та соціально-економічному розвитку (Болгарія, Румунія, Грузія, Латвія, Естонія, Боснія і Герцеговина, Македонія, Хорватія та ін.).

У цьому контексті головна помилка національно-державної ідеології та національно-культурної політики останнього двадцятиріччя полягала в запереченні або ігноруванні руського коріння і руської культурної спадщини України як спадкоємиці європейських цінностей і традицій Київської, Галицько-Волинської та Литовської Русі. Таким чином, переважною більшістю вітчизняного науково-експертного товариства та політикуму й досі практично ігнорується найглибший, найміцніший й найширший фундамент для консолідації української нації, Українського народу та громадянського суспільства, здатний об'єднати навколо культурно-цивілізаційної спадщини, етнокультурної ідентичності та переважно європейських цінностей Русі понад 95 % громадян нашої держави, а отже, на демократичних засадах перетворити Україну на одну з найзгуртованіших унітарних націй-держав Європи.

На зорі української незалежності відомий мовознавець і багаторічний політв'язень радянських таборів Святослав Караванський, полемізуючи з відомою статтею Олександра Солженіцина "Як нам облаштувати Росію?", писав: "Коли над українцями не висітиме загроза національної смерті в общерусском колгоспі, вони вернуть собі своє безсмертне руське ім'я, яким його записано і в "Слові о полку Ігоревім", і в літописах Нестора" [2]. Проте, на жаль, визначальних кроків для до-

сягнення цієї мети до останнього часу зроблено не було, про що автор зазначав у ряді своїх праць [3]. Щоправда, у 2004 р. певного резонансу в науково-експертних колах України набула збірка статей низки відомих українських учених та публіцистів під загальною редакцією Лариси Івшиної "Дві Русі". У передовій статті збірки історик Володимир Ричка важливим науковим завданням визначив "подальше з'ясування конкретних шляхів та механізму континуїтету, або перетікання Київської Русі, цієї величезної навіть для просторів Східної Європи "імперії Рюриковичів", в Русь-Україну, в Русь-Росію та Білорусь" [4, 14]. Ним же в підсумках визнавала-ся важливість "розмежування чи, радше, розпаювання києво-руської спадщини" [4, 14]. Важливим "меседжем" збірки було визнання руської природи як Київської, так і Московської держави, з одночасним наголосом на принципових відмінностях їх національно-культурної ідентичності, політичної культури та суспільно-політичних цінностей.

Лише в 2011 р. з'явилися вагомні праці сучасних вітчизняних дослідників, що обґрунтовано відстоюють руську генетику, руське історичне, етнокультурне та духовне коріння України як спадкоємиці Русі [5–8].

Руське коріння України

Між тим справжнім історичним ядром Русі виступає Київська земля. Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Пилип Орлик, Григорій Сковорода, Микола Гоголь, Тарас Шевченко ніколи ані себе, ані своїх земляків не називали "українцями", пов'язуючи свою ідентичність у широкому сенсі з Руссю, у вузькому – з Наддніпрянською Україною-Малоросією (Малою Руссю). Таким чином, належність до руського кореня була для них визначальною.

Оригінал духовного гімну Українського народу "Боже великий, єдиний" (слова О. Коніського, музика М. Лисенка, 1885 р.), ще відомого як "Молитва руських дітей" (авторський оригінал зберігається у державному музеї М. Лисенка в Києві), розпочинався так: "Боже великий, єдиний, Русь-Україну храни". Після 1918 р. гімн виконується переважно в зміненому без згоди авторів варіан-

ті: “Боже великий, єдиний, нам Україну храни”. Але і сьогодні, наприклад, церковні хори Києво-Печерської Лаври співають оригінальний текст: “Русь-Україну храни”.

Видатні українські вчені М. І. Костома-ров, М. С. Грушевський, В. В. Хвойка, А. Є. Кримський, відомі російські дослідники К. Д. Кавелін, М. М. Покровський, П. Б. Струве та багато інших визнавали пряме історичне наступництво України від Київської Русі. Введений М. С. Грушевським у науковий обіг термін “Україна-Русь” мав підкреслити історичну, етнокультурну, ціннісно-світоглядну спадкоємність новітньої України від Давньої Русі, нерозривність єдиного історичного процесу на території Наддніпрянської та Західної України через Київську, Галицько-Волинську та Литовську Русь, Запорозьку Січ і Гетьманщину до сьогодення.

Втім, справедливо критикуючи російську генеалогічну концепцію історії В. Ключевського, який практично проігнорував історію Малої Русі та Великого Князівства Литовського, М. Грушевський сам надто спрощував історичний розвиток Русі-України, зокрема, він фактично проігнорував стрижневу для Давньої Русі вісь Київ – Новгород (адже саме через Новгород Русь мала найтісніші зв'язки із Західною Європою), перетворив історію Русі-України на антимодернізаційну історію провінційного селянства, що являє собою безперервний мартиролог мучеників і страждань.

У 1901 р. заходами “Просвіти” вийшла друком книжка видатного українського громадсько-політичного діяча Лонгіна Цегельського “Русь–Україна і Московщина”, що мала широкий суспільний резонанс і масово поширювалася не лише в Західній Україні, а й Наддніпрянщині. Прем'єр-міністр уряду Директорії Володимир Чехівський запевняв, що праця Л. Цегельського зробила його “свідомим українцем”, після її прочитання він “наче наново народився” [9, 196].

Як зазначають Ю. Мірошніченко та С. Удовик, більшовики скористалися розробленою австро-польською назвою “Укра-

їна” та рустикальною ідеологією українства (“в підавстрійській Західній Україні ініціаторами переходу з назви “русини” на назву “українці” були народовці” [10, 24] – адепти любові до бідного селянства), щоб позбутися російського шовінізму і поширити владу Рад на всю Європу і Азію [6, 690]. У результаті, ми стали заручниками антимодернізаційного рустикального міфу, що відображає уявлення малограмотних селянських низів Русі-України доіндустріальної епохи.

Характерно, що вирішальним фактором у відмові від руського імені стала Перша світова війна, що радикалізувала ідеологічне протистояння “українофілів” і “русофілів”. У результаті, по-перше, в серпні 1914 р. не менше 20 тис. “русофілів” Галичини були ув'язнені австрійською владою в концентраційні табори Галергоф і Терезин, деякі були страчені, по-друге, під час окупації Галичини російською армією з вересня 1914 р. по липень 1915 р. царський уряд в особі військового генерал-губернатора графа Г. Бобринського проводив політику форсованої асиміляції галицьких русинів в “єдиній, великій, неподільній Росії”, по-третє, після повернення в Галичину австро-угорських військ і масового виходу галичан-“русофілів” з відступаючою російською армією в липні 1915 р. австрійський уряд за підтримки парламентаріїв-“українофілів” імперативним порядком замінив у своїх нормативних актах назву “русини” (“рутени”) на “українці” [11, 173].

Слід зазначити, що незважаючи на тяжкі втрати, яких зазнав галицько-руський рух під час Першої світової війни, в 30-х роках ще більше мільйона галичан вважали себе русинами, руськими, частиною Русі в старому, традиційному значенні цього поняття. І якби влада, яка прийшла у Галичину в 1939 р., була руською владою, вона, за логікою речей, мала б всіляко підтримати галицько-російські організації, сприяти поширенню російської ідентичності в Галичині. Однак ці організації були закриті, а радянські чиновники всіх галицьких русинів “без зайвих слів” записали українцями.

Між тим засновник і перший керівник ОУН Є. Коновалець, як свідчив у своєму що-

деннику його близький соратник Є. Бачина-Бачинський, вважає, “що треба залишитися при подвійній назві Русь-Україна, не відмежовуватися від історичної назви нашого народу русинів-українців” [12, 708].

І нині, як відомо, канонічна Українська Православна Церква вважає себе частиною Руської Православної церкви, очолюваної Патріархом Московським і всієї Русі, а предстоятель не визнаної православному світом УПЦ-КП носить титул “Патріарх Київський і всієї Руси-України”.

У Розпорядженні Президента України “Про першочергові заходи щодо відродження церкви Богородиці (Десятинної) в м. Києві” від 12.02.2000 р. № 83/2000-рп Десятинна церква характеризується як “видатний духовний центр Русі-України” [13]. Отже, цим законодавчим актом де-юре було підтверджено право України на руську духовно-культурну спадщину.

Про руське коріння, зокрема Західної України, свідчить нам не лише величезний масив історичних документів, а й сучасні топоніми, що зберігають родовий етнонім українців: місто Рава Руська у Львівській області, вулиці Руські у Львові й Тернополі та багато інших. У додатку до чинної угоди між Україною і Словацькою Республікою про місцевий прикордонний рух від 30 травня 2008 р. у переліку прикордонних населених пунктів з українського боку п'ять носять руські назви, зі словацького – вісім.*

Російська Федерація, як багатонаціональна, євразійська, імперська альтернатива національній, європейській, демократичній Русі-Україні

Русских (у значенні “похідний від Русь”, “русський”) національно-державних утворень в Російській Федерації немає і ніколи не було. У чинній Конституції Російської Федерації, у Федеративному договорі від 31.03.1992 р., у федеральному законі “Про державну полі-

*На території України: Руське, Руський Мочар, Руські Геївці, Руські Комарівці, Руська Кучава; на території Словаччини: Руска Волова, Руски Поток, Руска Бистра, Русковце, Руски Грабовец, Руска Кайня, Нови Русков.

тику Російської Федерації відносно співвітчизників за кордоном” від 24.05.1999 р. (з поправками від 09.07.2010 р.) немає жодної згадки про *русских, русский народ, русскую* національність і т. п. Поняття “*русский народ*” взагалі не закріплено в російському законодавстві. Тим більше немає згадки про Русь.

Згідно зі статтею 3 Конституції РФ “носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Російській Федерації є її багатонаціональний народ” [14]. Таким чином, *русских* як нації в Росії немає, і в межах існуючої РФ не з'явиться, оскільки нація – держава. Народженням нації можна назвати лише створення власної національної держави.

Пострадянська Росія стрімко втрачає залишки *русской* ідентичності (і в ідеологічному, і в демографічному сенсі). У Москві, за оцінками Центру з вивчення міжетнічних відносин Інституту етнології та антропології РАН на 2007 р., *русских* залишилося менше третини (що значно менше кількості мусульман) [15, 40], сьогодні ситуація “дерусифікації” та ісламізації російської столиці, як і багатьох інших великих міст РФ, тільки посилюється, про що засвідчили масові заворушення на Манежній у грудні 2010 року. Як вказує український політолог М. І. Обушний, останнім часом президент РФ Д. Медведєв запропонував активніше впроваджувати термін “*россияне*” в теорію і практику життя народів Російської Федерації з перспективою створення передумов для формування політичної спільноти “російський народ” [8, 109].

На характер та спрямованість роботи російської влади зі співвітчизниками визначальною мірою впливає відсутність легального статусу *русского* народу в Росії, що робить федеральну владу безсилою в питаннях і *русской* діаспоральної політики.

Зміни, внесені 9 липня 2010 р. в Федеральний закон РФ “Про державну політику Російської Федерації відносно співвітчизників за кордоном”, виключають можливість автоматичного зарахування до співвітчизників *русских*, які проживають у колишніх союзних республіках СРСР, у тому числі

в Україні. Співвітчизниками РФ, які проживають за кордоном, відтепер, крім громадян РФ, визнаються лише ті, хто зареєстровані членами “громадських об’єднань співвітчизників”, які входять до “координаційних рад російських співвітчизників” та внесені до реєстру МЗС РФ, тобто ідеологічно визнані офіційною Росією. Як показує річна практика застосування зазначеного закону, добрій половині *руських* організацій України диппредставництво Росії відмовило у визнанні через їх нелояльність політиці російської влади.

Переконаливим свідченням того, що Російська Федерація не є національною державою *руського* народу, стало призначення 17 жовтня 2008 р. президентом Росії Д. Медведевим першим (і дотепер беззмінним) главою новоствореного Федерально-го агентства у справах Співдружності Незалежних Держав, співвітчизників, які проживають за кордоном, та з питань міжнародного гуманітарного співробітництва татарина за національністю і мусульманина за віросповіданням Фаріта Мубаракшевича Мухаметшина, колишнього повноваженого представника Татарстану при Президенті РФ у 1995–1999 рр. Подібне призначення на вищій пост у справах співвітчизників є цілком неможливим для будь-якої національної держави від часів Вестфальського миру 1648 р. до сьогодні.

Як заявив недавно керівник заснованого указом президента РФ фонду “*Русский мир*” В’ячеслав Ніконов, “слово “*руський*” поза межами Росії працює набагато краще, ніж усередині країни” [16]. Очевидно, що кремлівський проект “*Русский мир*” не спрямований на національну консолідацію Русі і *руських*, а має на меті, висловлюючись словами В. Ніконова, “підтримку багатонаціональної, багатоетнічної спільності (*російських співвітчизників*), яка живе по всій планеті” (відкрито вже понад 100 відділень Фонду в понад 60 країнах). Тобто, по суті, всесвітньої спільності “друзів пострадянської (неорадянської?) імперії”.

На початку ХХІ ст. Росія опинилася перед тотальною системною кризою, в

історичному тупику, до якого призвела багатівікова імперська, антинаціональна та антидемократична державна політика. Російські регіони фактично є регіонами-донорами для етнічних національно-державних утворень (насамперед республік Північного Кавказу).

За цих умов звернення України до своєї *руської* ідентичності не тільки не несе будь-якої загрози розмивання в імперсько-євразійському морі, але, навпаки, здатне викликати приплив симпатій до суверенного європейського вибору Русі-України (подібно альтернативному прикладу “європейських *руських*” країн Балтії) у мільйонів *руських* у самій Російській Федерації, які прагнуть до національно-демократичної європейської альтернативи наростаючому політичному деспотизму і космополітичній свідомості правлячої російської еліти.

Час повернути Україні та українцям безсмертне руське ім’я, об’єднати Український народ навколо національної ідеї Русі-України

На жаль, експропріація історії більшовиками і націонал-революціонерами призвела до того, що в очевидному протиріччі з історичними документами, з історичною правдою сьогодні не лише в ЗМІ, а й у науковій літературі повсюдно вживаються терміни “український народ”, “гетьмани України”, “Український гетьманат”, “гетьман Лівобережної та Правобережної України”, “українська мова”, “возз’єднання України з Росією” і т. п. там, де абсолютно чітко стоять написані нашими предками слова “*руський народ*”, “гетьмани Малої Росії”, “Військо Запорозьке”, “гетьман Війська Запорізького обох сторін Дніпра”, “*руський* язик”, “возз’єднання Малої і Великої Русі” тощо. Так, назва “Український гетьманат” характерна для реалій не 1654-го, а 1918 р. Ані Богдан Хмельницький, ані жоден із гетьманів Війська Запорозького її не знали. “Гетьман України” як офіційний термін виник лише в 1918 р. в умовах німецького протекторату “Україна” і єдиним, хто носив цей титул, був Павло Скоропадський.

Нині настав час відновити “континуїтет” нашої національної історії, органічне наступництво держави Україна від історичної Русі.

Подолати синдром периферійності, лімітрофності, “сірої зони Європи” Україна здатна через прорив до нової духовно-культурної системи координат, а саме через відродження традиції не лише християнської, а й дохристиянської ведичної культури Київської та Литовської Русі, її інтегрування з прадавніми шарами Скіфської, Трипільської та Мезинської культур. Лише повернувшись до свого споконвічного руського кореня, консолідувавши національну свідомість навколо найдавніших духовно-культурних цінностей, що становлять глибинний фундамент, першооснову великих цивілізацій давнини (ведичної Індії, Персії, Стародавнього Єгипту, Еллади, Риму), й мобілізувавши пасіонарно-інноваційний потенціал молодшої української мови та української культури, Україна може вирватися з “сірої зони” лімітрофності й стати повноцінною цивілізаційною альтернативою Російській Федерації, що звужується протягом останнього двадцятиріччя до континентального “острова Росія” та спирається на ординську традицію управління з її дихотомією “правитель – натовп”, що вже тричі призводила до катастроф Смути (1598–1613 рр., 1917–1920 рр., 1991 р.).

Саме об’єднання навколо стрижня Русі, Русі європейської, що спирається на традиційні духовно-культурні орієнтири Європи, спроможне консолідувати в єдину титульну націю русів-українців понад 95 % населення нашої держави, об’єднати на основі пасіонарної національної ідеї всі регіони та верстви населення, основні політичні сили, представників громадянського суспільства та віруючих усіх традиційних конфесій України: від Карпат до Донбасу, від Київщини до Криму. Таким чином, у душі дуалістичної концепції Ю. В. Бромлея поєднуються етнологічний та територіально-державний підходи до українського етногенезу, а справжніми критеріями етнікоси-ядра України виступає стала багатовічна сукупність спільних рис, ментально-культурних особливостей та ідентичностей, виражена етнонімами Русь та Русь-Україна.

Фактично, єдиною відмінністю “росіян” України від українців в умовах посттоталітарного інформаційного суспільства є те, що вони розмовляють на мові, що є чи не найближчою до української з усіх існуючих мов. Ця мова є не чим іншим, як обробленою для потреб колишньої царської та радянської багатонаціональної імперії, але народженою Руссю-Україною, розвиненою в стінах Києво-Печерської Лаври та Києво-Могилянської Академії руською мовою – мовою всіх гетьманів та козаків Війська Запорозького, мовою Петра Могили, Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Пилипа Орлика, Григорія Сковороди.

Треба усвідомити, що “етнічний росіянин” України, який відкидає імперію, обираючи Європу та свободу, – це не представник “національної меншини”, а представник одного з субетносів титульної нації Русі-України – русів-українців.

Русь має стати сакральним знаком ідентичності української нації, її прадавня історія, культура, вірування, традиції – стрижнем об’єднання Українського народу.

Є безліч свідоцтв, що людська свідомість впливає на дійсність на квантовому рівні, перетворює світ. Концепція Русі-України відтворює багатовіковий національний код Українського народу, повертає органічний зв’язок, наступництво епох, робить наш народ не лише політичною, а й справді історичною нацією.

За своїми основними соціопараметрами Україна розвивається як плюралістичне, європейськи орієнтоване суспільство, переважна частина її населення ідентифікує своє походження від Київської, Галицько-Волинської і Литовської Русі – європейських держав з міцними традиціями самоврядування, поваг прав і гідності особистості, приватної власності, багатокультурним та багатоконфесійним середовищем проживання. Ординська традиція управління ніколи не була для України органічною. У цьому плані Русь-Україна Запорозької Січі, Гетьманщини, Києво-Могилянської Академії, Кирило-Мефодіївського братства традиційно виступала лібертаріанською альтернативою євразійсько-ординській, авторитарно-

деспотичній формі державного багатонаціонального об'єднання навколо Московської Русі. У пострадянську епоху ці принципи відмінності знову стали очевидними.

Ідея, культура, ідеали та цінності європейської Русі-України здатні створити, по суті, потужну Soft Power на просторі Східної Європи, спроможну масово завойовувати серця та думки патріотів як всередині України, так і створити мільйони ідейних друзів й симпатиків нашої держави як в Європі, так і на всьому пострадянському просторі.

Русь-Україна має посилити позиції Європейської цивілізації, стати справжнім бастионом Європи в бурхливому морі глобалізаційних процесів.

Визнаючи Божественну природу Всесвіту, відновлюючи історичну правду, консолідуючись навколо великої історії та багатотисячолітньої духовної спадщини наших предків, вважали б за нагальне в законодавчому порядку визнати Україну історичною та духовною спадкоємицею Київської, Галицько-Волинської і Литовської Русі та, з метою відновити втрачений зв'язок історичних часів нашої Батьківщини, ініціювати перед Верховною Радою України таку зміну до Преамбули Конституції України.

В частині п'ятій Преамбули слова "на землі України" замінити словами "на землі Русі-України (далі – Україна)".

Отже, Русь має стати сакральним знаком ідентичності української нації, її прадавня історія, культура, вірування, традиції – стрижнем об'єднання Українського народу.

Література

1. Бромлей Ю. В. Очерки теории этноса / Послесл. Н. Я. Бромлей. — 2-е изд. доп. — М.: Изд-во ЛКИ, 2008. — 440 с.
2. Караванський С. Відкритий лист Олександрові Солженіцину // Визвольний шлях. — 1991. — Кн. 1 (514). — С. 51–52.
3. Пиляев И. С. Доминанта Руси в формировании новой идеологии оппозиции в Украине // Переяславская рада: ее историческое значение и перспективы развития Восточнославянской цивилизации: Сб. науч. тр. по материалам III Междунар. науч.-практ. конф. 18–19 декабря 2008 г. / Под ред. А. Г. Романовского, Ю. И. Панфилова. — Х.: НТУ "ХПИ", 2009. — С. 45–49; Пиляев И. С. Спроба прориву у розвитку національної ідеології. // Персонал Плюс. — № 25–26. — 2011. — 22–28 червня. — С. 10–11.
4. Ричка В. Київська Русь: чия спадщина? // Дві Русі / За заг. ред. Л. Івшиної. — К.: Укр. прес-група, 2004. — С. 9–14.
5. Мирошниченко Ю. Р., Удовик С. А. Русь-Украина. Становление государственности: В 2 т. — К.: Ваклер, 2011. — Т. 1: [С древнейших времен до создания империи]. — 2011. — XX с. + 778 с.
6. Мирошниченко Ю. Р., Удовик С. А. Русь-Украина. Становление государственности: В 2 т. — К.: Ваклер, 2011. — Т. 2: [От империи к независимости]. — 2011. — X с. + 733 с.
7. Авдеенко А. Правда Русская. — Донецк: ООО "Полиграф. дом "Донецчина", 2011. — 176 с.
8. Обушний М. І. Етнополітична парадигма еволюції назви "Русь" // Міжнар. наук. конф. "Дні науки філософського факультету — 2011", 20–21 квітня 2011 р.: Матеріальні доп. та виступів / Редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. — К.: Видав.-поліграф. центр "Київ. ун-т", 2011. — Ч. 2. — С. 107–109.
9. Цегельський Л. Від легенд до правди... — Л.: Свічадо, 2003. — 336 с.
10. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. — Дрогобич: Відродження, 1997. — 360 с.
11. Расевич В. Меморандум від липня 1915 р. до австрійського уряду про необхідність вживання національної назви "українець" // Україна в минулому: 36. ст. — К.; Л.: НАН України, Ін-т укр. археології, Львів. від-ня, 1994. — С. 172–180.
12. Бачина-Бачинський Є. Євген Коновалець та його доба: Запис від 10.11.1930 // Щоденник із Женеви: Роз. "Є. Коновалець у Женеві". — Мюнхен: Вид. фундації ім. Євгена Коновальця, 1974. — 1019 с.
13. Про першочергові заходи щодо відродження церкви Богородиці (Десятинної) в м. Києві: Розпорядження Президента України [Електронний ресурс]: Сайт Верховної Ради України "Законодавство України". — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=83%2F2000.%F0%EF>
14. Конституция Российской Федерации [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.constitution.ru/10003000/10003000-3.htm>
15. Сигал Е. Московское гетто // РБК. — 2007. — № 11. — С. 40–45.
16. Никонов В. Русский, российский, русскоязычный мир // Русский мир (Спец. вып. доп. к газ. "Рус. правда"). — 2011. — № 1. — С. 1–4.

Протягом усього періоду незалежності Україна страждає від синдрому "розколотої нації". Спираючись на історичні факти, обґрунтовано, що саме культурно-цивілізаційна спадщина, етнокультурна ідентичність та європейські цінності Київської, Галицько-Волинської і Литовської Русі є

справжнім фундаментом для консолідації українського народу, здатним об'єднати понад 95 % громадян нашої держави й на демократичних засадах перетворити Україну на одну з найзгуртованіших унітарних націй-держав Європи.

На протяженні всего периода независимости Украина страдает синдромом “расколотой нации”. Опираясь на исторические факты, обосновано, что именно культурно-цивилизационное наследие, этнокультурная идентичность и европейские ценности Киевской, Галицко-Волынской и Литовской Руси являются подлинным фундаментом для консолидации украинского народа, способного объединить более 95 % граждан нашей страны и на демократической основе превратить Украину в одну из наиболее сплоченных унитарных наций-держав Европы.

Throughout the period of independence Ukraine suffers from the syndrome of “divided nation”. The study being based on historical facts proves that the cultural and civilizational heritage, ethno-cultural identity and European values of the Kiev, Galicia-Volyn and Lithuanian Rus are the genuine foundation for the consolidation of the Ukrainian people enabling to unite more than 95 % of the country’s citizens and, on the democratic basis, turn Ukraine into one of the most cohesive unitary nation-states of Europe.

Надійшла 5 грудня 2011 р.